

Андрій НЕДО

*член Національної спілки журналістів України,
директор телерадіокомпанії «Сатурн»
(м. Миколаїв)*

УДК 316.22–316.77

БЛОГОСФЕРА ЯК ВИЯВ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

У статті визначено сутність поняття «блог», з'ясовано значення категорії «блогосфера». Розглянуті точки зору сучасних дослідників стосовно співвідношення блогосфери та громадянської журналістики дали змогу визначити її особливості та характеристики. Аналіз блогосфери був проведений тому, що сьогодні ці явища знаходяться на периферії вивчення суспільних наук, оскільки акцент робиться більшою мірою на лінгвістичних особливостях цього феномена.

У результаті дослідження отримано висновки про те, що блог – це авторська сторінка, на яку її власник може у будь-який час та в будь-якій точці світу завантажувати яку завгодно інформацію та фотографії. А блогосфера – це інформаційна сфера, яка сформувалась у мережі Інтернет і складається з усіх блогів (різної тематики та кількості читачів). Результати важливі та корисні, оскільки сприятимуть глибшому вивченню блогів, їх тематичного спрямування та критеріїв оцінки саме як частини громадянської журналістики.

Ключові слова: блог, електронний щоденник, блогосфера, блогер, журналістські стандарти.

Актуальність дослідження полягає в тому, що з кожним днем зростає кількість людей, які все більше часу проводять в мережі Інтернет. Для молодого покоління всевітня мережа є невід'ємною частиною не лише роботи, але й відпочинку. З огляду на великий вплив комп'ютерів, ноутбуків, смартфонів та планшетів на життя сучасної людини не дивно, що останні новини ми дізнаємося вже не з телебачення чи газет, а саме з сайтів.

Також слід враховувати той факт, що сучасні інформаційні технології та велика конкуренція між друкованими виданнями і телевізійними каналами диктує нові вимоги до журналістики. Адже сучасному журналісту вже не достатньо писати цікавий та актуальний матеріал. Йому необхідно бути для читачів ще й цікавою особистістю. Сучасному читачу чи глядачу дуже важливий не лише авторитет журналіста, а й його смаки, стиль життя, коло спілкування тощо. Ця вимога аудиторії диктує сучасним відомим особистостям потребу у створенні профілів у соціальних мережах та веденні блогів.

Окрім того, сучасна людина звикла жити та сприймати інформацію швидко. Тому важливу роль відіграють фотографії та їх актуальність. І все це норма життя суспільства в ХХІ ст. З огляду на можливості сучасних засобів комунікації, які дозволяють миттєво завантажувати в Інтернет все, що відбувається в реальності, популярність сервісів, які дозволяють вести свої електронні щоденники, зростає щодня.

Сучасна аудиторія читачів та глядів сама перетворюється в авторів та співавторів у багатьох журналістських виданнях. Це стало можливим завдяки інтерактивності, яка дозволяє всім охочим робити публікації та коментувати новини. Тому при бажанні журналістом у мережі Інтернет може стати кожен. Тим більше, що сьогодні почати

вести свій блог може будь-який користувач. Для цього достатньо мати сучасний телефон та знаходитися в зоні доступу WI-FI. І це не дивно, адже Інтернет зруйнував монополію традиційних ЗМІ й активно почав витісняти на другий план друковані видання.

Однак слід уточнити, що вести власний блог – ще не означає стати журналістом. Сьогодні велика частина блогосфери присвячена описові досвіду схуднення, обговоренню рецептів, висвітленню життя відомої чи публічної особистості тощо. Такі блоги не мають жодного відношення до громадської журналістики.

З огляду на велику популярність ведення електронних щоденників та їх різноманітність стає важко чітко визначити, чи відноситься той чи інший блог до громадянської журналістики. Адже існують певні вимоги та стандарти, які притаманні професії журналіста. І тому треба чітко розмежовувати блог, який виконує розважальні функції, і блог, який є частиною громадської журналістики. Стан речей обумовлює необхідність визначення та з'ясування того, яку ж частину блогосфери можна віднести до журналістики. Адже з кожним днем все більша кількість людей претендує називати себе журналістами, в той час як не є такими.

Стан вивчення блогосфери як вияву громадянської журналістики вказує на те, що існує певний пласт наукових робіт з соціології, соціальної філософії, психології, лінгвістики та журналістики, які певною мірою дотичні до предмету нашого дослідження. Слід відзначити роботи таких науковців: В. Волохонський [2], А. Досенко [3], О. Іванова [4], О. Кузнецова [5], Л. Лазарева [6], Л. Мальцева [7], Д. Мамутова [8], С. Машкова [9], Б. Потятиник [10], А. Чивильов [12].

З огляду на зазначене вище можна констатувати, що, по-перше, проблемна ситуація вивчення блогосфери як частини громадянської журналістики ускладнюється різноманітністю блогів та переплітанням їх тематичного спрямування; по-друге, не зважаючи на швидкий розвиток, інтернет-журналістика залишається на периферії інтересів сучасних соціологів. Таким чином, практичний розвиток блогосфери йде значно швидшими темпами, ніж теоретичне осмислення цього феномена.

Мега статті – визначити специфічні риси блогосфери як вияву громадянської журналістики. **Завдання** цього дослідження можна сформулювати так: визначити сутність поняття «блог»; описати ключові характеристики блогу; дати визначення категорії «блогосфера»; з'ясувати які блоги можна віднести до громадянської журналістики.

Виклад основного матеріалу доцільно розпочати з визначення сутності основного поняття цієї статті. Сучасні дослідники пропонують різні визначення поняття «блог». Так, С. Машкова зазначає, що це – ще один специфічний авторський жанр мережі. Це «мережевий журнал», причому журнал не в значенні «періодичне видання», а в значенні «судновий журнал», «щоденник». За формою це сторінка з короткими записами наступного формату: посилання на місце в мережі і невеликий, часто підкреслено суб'єктивний, коментар. Автори блогів (блогери), як правило, пишуть про те, що з ними відбувається, висловлюють свої думки про ті чи інші політичні і культурні події, а також коментують публікації в Інтернеті, даючи на них гіперпосилання [9, с. 21-22].

В. Волохонський зазначає, що блог – це онлайн-щоденник, розміщений в Інтернеті, який є доступним для читання охочим. Записи в блозі впорядковуються за днями, в які були зроблені [2]. А. Досенко пише про те, що блог – це носій соціальної інформації, яка є принципово важливою для певного індивіда та цікавить інших користувачів мережі, а отже, є важливою для певних соціальних прошарків [3].

Стосовно співвідношення блогів та ЗМІ О. Кузнецова зазначає, що блоги – це не засоби масової інформації, адже не здійснюють комунікації між державою і соціумом. Блоги – засоби комунікації. Масовими вони стають, коли мають понад тисячну аудиторію. Деякі журналісти-блогери вважають, що у редакціях утискають їх демократичні свободи, а в блогах вони мають більше можливостей для самовираження і, звісно, мають рацію. Однак такі блоги популярні, якщо їх веде не просто відомий автор, а й

цікавий співрозмовник, непересічна особистість із сучасним мисленням [5]. У той же час незаперечним фактом є те, що багато людей відкривають блоги з простої цікавості, а зареєструвавши, не ведуть їх. Тому й виходить, що пересічно лише 10% цих ресурсів – активні, а популярні блогосервіси дотепно називають «кладовищами блогів». Утім, навіть зважаючи на ці застереження, кількість активних блогів у світі налічує десятки мільйонів [10, с. 21-22].

Проте незаперечним також є факт, що блоги сприяють розвитку демократії, соціалізації аудиторії, розвитку свобод, зокрема свободи слова, свободи ЗМІ, свободи доступу до інформації, свободи вираження думки, свободи оцінки, свободи масової комунікації. Блоги, як і ЗМІ, бувають різні. Є блоги – звичайні персональні щоденники для самовираження автора, а є блоги, які містять справжні журналістські матеріали [5].

Отже, можна констатувати, що блог – це специфічний жанр, притаманний мережі Інтернет. Як правило, це авторська сторінка, на яку власник може у будь-який час та в будь-якій точці світу завантажити яку завгодно інформацію та фотографії. Чим цікавіша особистість та інформація, яку вона публікує, тим більшою стає кількість людей, що слідкують за оновленнями на сторінці.

Слід також уточнити сутність поняття «блогосфера». Перш за все, зазначимо, що поява блогосфери породила нову форму комунікації. Вона характеризується тим, що міжособистісна і внутрішньоособистісна комунікація зазнають структурної трансформації, змінюючи свій характер і ніби зливаючись в одне ціле [12, с. 6-7]. Так, Л. Лазарева зазначає, що блогосфера – термін, побудований за аналогією до поняття «ноосфера» (і йому подібних) і позначає сукупність усіх блогів як спільноту чи соціальну мережу. Існуючі в світі десятки мільйонів блогів зазвичай тісно пов'язані між собою, люди, що ведуть блоги, читають і коментують, посилаються один на одного і таким чином створюють свою субкультуру. Поняття блогосфери наголошує на одній з основних відмінностей блогів від звичайних веб-сторінок та інтернет-форумів, оскільки пов'язані між собою блоги можуть створювати динамічну всесвітню інформаційну оболонку [6].

Таким чином, блогосфера – це частина всесвітньої мережі Інтернет, яка має відношення до обміну інформацією та комунікації між людьми і яка відображає сукупність усіх блогів, які існують, не залежно від їх аудиторії чи тематичного спрямування.

Існують ключові відмінності блогосфери від всіх інших засобів комунікації.

1. Легкість публікації. Для створення блогу сьогодні не потрібні спеціальні знання, це недорого (або взагалі безкоштовно). Опублікувати нові записи можна в будь-якому обсязі і в будь-який зручний для вас час. Новий пост буде миттєво доступний публіці.

2. Доступність. Чим більше ви публікуєте записів (постите), тим доступнішим стає, оскільки користувачі можуть здійснювати пошук за автором чи темою.

3. Соціальний характер. Блогосфера дозволяє знайти людей зі спільними інтересами, якими специфічними вони не були б. Блогосфера – це одна велика розмова, що переходить за посиланнями з одного сайту / блогу на інші [1].

Аудиторія блогосфери різноманітна та багатогранна. І це не дивно, адже блоги можна вести на будь-яку тему. Д. Мамутова пише: «Кожен шукає себе в цьому новому вимірі. Соціальні медіа та блоги диктують свій стиль мови, поведінки, культури. «Громадяни Інтернету» мають кілька «громадянств» у різних соціальних медіа» [8]. Л. Мальцева пояснює зростання популярності блогосфери можливостями, які дає Інтернет, а саме: анонімність; самовираження; можливість спілкування на незліченну кількість різноманітних тем; обмін думками; пошук новин, цікавої інформації; знайомства, флірт; розвага [7].

На зростання популярності електронних щоденників впливають і відмінні риси блогів, а саме: оперативність, приватна думка, емоційність при оцінці події або факту, миттєва реакція, співпереживання, повна відсутність цензури як зовнішньої, так і внутрішньої, діалоговість, відкритість, довірчі відносини між адресантом та адресатом [8]. В. Волоховский виділяє такі функції блогів: самопрезентація, розвага,

згуртування і підтримання соціальних зв'язків, створення мемуарів, саморозвиток або рефлексія, психотерапія [2].

Характеристику блогам в українській блогосфері дає Л. Мальцева і зазначає, що їм притаманні самопрезентація, інформування, автокомунікація, необмежена кількість адресатів, відкритість, доступність, розмивання меж табуованої лексики, реалізація інформативності і фатичності. Саме тому блоги – це хороше середовище для народження нових ідей, а соціальний вимір блогів дає цим ідеям середовище для розповсюдження та зростання [7].

Таким чином, велика кількість та різноманіття блогів утворюють блогосферу, яка, в свою чергу, є віртуальною інформаційною сферою. І оскільки блоги є частиною віртуальної реальності, яка сама по собі дуже часто імітує, симулює чи заміщує реальні події, то те ж саме іноді трапляється і з інформацією, яку розміщують автори в електронних щоденниках. Усе це суттєво впливає на становлення та значення блогосфери як частини громадянської журналістики.

Український дослідник Б. Потятиник пише: «Дотримання чи недотримання професійних стандартів, з нашого погляду, і є тим водорозділом, який визначає належність блога (чи інших нетрадиційних форм масової комунікації) до журналістики. Ще можна почути міркування, що журналістський блог – це чернетка, перший начерк статті чи есею. Це правда настільки, наскільки чернетками можна вважати записи у звичайних (не мережевих) щоденниках» [10, с. 24].

Про співвідношення блогів та журналістики О. Кузнецова пише: «Величезна кількість персональних блогів не мають до журналістики ніякого відношення ще й тому, що не виконують або постійно порушують соціальні й психологічні функції засобів масової інформації: інформування, регулювання, інтегрування, виховання, контролю, освіти, відпочинку, гедоністичну (насолони), емоційної розрядки, утилітарну, контакту, соціального орієнтування, афіліації (належності до групи). Позиція популярного блогера збігається з думкою сотень, тисяч відвідувачів його блогу, він її відчуває і виражає. І це є спільним із журналістом, який розуміє новизну, соціальне значення факту, події, явища і вміє їх виокремити серед інших» [5].

У контексті громадянської журналістики фактором прихильності журналістів до блогерства є те, що блог дає свободу вираження думки більшу, ніж будь-яке традиційне друковане видання, радіомовлення, телебачення, інформагентство, навіть інтернет-ЗМІ. Це пояснюється тим, що блогер сам встановлює рамки свободи вираження думки, свободи оцінки фактів, подій, часу викладу матеріалу в Інтернеті.

Соціальна відповідальність – складова свободи ЗМІ – різна у блогерів і журналістів. У журналістів перевірка фактів, достовірність інформації, посилення на джерело, об'єктивність, виваженість висловлювань, осмислений вплив на громадську думку – це правовий і етичний обов'язок, ознака фаховості. Хоча в блогах і в ЗМІ є винятки. Блоги, що подають посилення на джерело, перевірену інформацію, мають високу культуру контенту [5]. Б. Потятиник прийшов до висновку: «Лише невеликий сегмент Мережі може претендувати на те, щоб називатися журналістикою – а саме той, у якому практикують журналістські стандарти збору інформації, перевірки, викладу, аналізу й узагальнення фактів» [10, с. 21]

О. Іванова пише про те, що статус блогжурналістики як особливої професійної групи поступово починає домінувати на ринку інформаційних послуг над традиційною журналістикою. Разом із цим в середині групи з'являються зародки боротьби за статус, що виражаються у встановленні обмежень для входження в професійну групу [4].

У середовищі цивільних інтернет-журналістів поступово виникає розділене знання про стандарти діяльності. Ці стандарти на даному етапі професіоналізації регулюються швидше неформальним чином, ніж регламентуються нормами права або спеціальними документами. В своїй основі це розуміння спирається на відомі стандарти традиційної журналістики, але також включають додаткові компетенції, що стосуються

обсягів тексту, об'єднання відразу кількох форматів та особливостей індексації новин пошуковими машинами. Часто це інтеграція функцій репортера, редактора, підприємця.

Намагаючись спрогнозувати майбутній розвиток блогосфери, ми вважаємо, що в подальшому блоги будуть розвиватися за двома основними напрямками: авторські блоги вузького тематичного спрямування і великі сайти колективних блогів. Для утримання більшої аудиторії та завоювання авторитету у читачів нормою стане залучення до створення блогів експертів та професіоналів у відповідній тематиці.

Щодо розвитку позавіртуальної реальності блогосфери як частини інтернет-журналістики О. Іванова пише: «Легітимація і інституційне закріплення громадянської інтернет-журналістики як ЗМІ не підтримуються, як в силу індивідуальних ціннісних установок блогерів, що розглядають такого роду закріплення як загрозу свободі слова, так і в силу сучасних умов, що виражаються у відсутності «гнучкості в законодавстві, зокрема, в сфері авторського права, рекламної діяльності, виборчому правозастосуванні щодо ЗМІ» [4].

Таким чином, ми можемо зробити такі **висновки**.

По-перше, блог є сучасним авторським жанром, який виник за допомогою можливостей сучасних засобів масової комунікації та мережі Інтернет. Будь-хто може стати блогером. Який це саме жанр – визначити важко, оскільки блог може містити в собі текстову, звукову, відео- та фотоінформацію. Стиль викладання інформації залежить лише від автора. Саме така свобода самовираження і робить електронні щоденники популярними.

По-друге, сукупність блогів у віртуальній реальності утворює блогосферу, яка є сучасним інформаційним середовищем. Усе частіше з новин по телебаченню можемо почути посилання на певний блог відомої особистості як на першоджерело інформації. Зокрема, хрестоматійним є приклад, як саме з авторського блогу стало відомо на весь світ про смерть Осамі бен Ладена. І це не дивно, адже можливість миттєво опублікувати у своєму щоденнику інформацію робить свою справу. Тому блоги (особливо політиків) усе частіше стають джерелом інформації з перших вуст.

По-третє, блоги мають різноманітне тематичне спрямування, яке дуже часто переплітається. Тому важко чітко їх класифікувати. Утім можна констатувати, що не кожний електронний щоденник є виявом громадянської журналістики. Наприклад, у мережі Інтернет розповсюдженими є блоги, у яких переважає розважальний контент у вигляді фотографій котів чи гарних дівчат. У такому випадку про відношення до журналістики не може йти жодної мови.

По-четверте, блог можна вважати журналістським, якщо йому притаманні стандарти роботи журналіста з інформацією. У першу чергу мова йде про перевірену, чесну та об'єктивну інформацію. Не останнє місце в громадянській журналістиці відіграє конституційний обов'язок людини та її любов до Батьківщини. Тому справжній блог журналіста не має містити суб'єктивної інформації, реклами та провокаційного контексту, що спонукатиме людей залишати суперечливі коментарі та розпалювати конфлікт.

По-п'яте, анонімність як риса Інтернету у цілому притаманна і блогам. Ця характеристика, з одного боку, знімає відповідальність з автора за неправдивість фактів, з іншого – дає можливість не боятися оприлюднювати певну інформацію. Тому лише від нас та нашої порядності буде залежати, як саме цією анонімністю скористуватися.

Перспективи подальших наукових пошуків пов'язані з необхідністю визначення чітких критеріїв оцінки блогів як складової частини громадянської журналістики. Також цікавим є аналіз інформаційного наповнення блогів, а саме: співвідношення текстового та візуального контенту, принципи ефективної публікації, утримання зацікавленості аудиторії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блог в системе взаимодействия с внешней аудиторией [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://mybiblioteka.su/9-64435.html>.
2. Волохонский В. Психологические механизмы и основания классификации блогов [Электронный ресурс] / В. Волохонский. – Режим доступа : <http://volokhonsky.ru/internet/volokhonsky.pdf>.
3. Досенко А. Медійність як одна з основних ознак блога [Электронный ресурс] / А. Досенко. – Режим доступа : <http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu-www.woa/wa/Main?textid=2811&level1=main&level2=articles>.
4. Иванова О. М. Профессионализация Интернет-журналистики в блогосфере [Электронный ресурс] / О. М. Иванова. – Режим доступа : <http://www.dissercat.com/content/professionalizatsiya-internet-zhurnalistiki-v-blog-osfere>.
5. Кузнецова О. Идентичність блога і ЗМІ [Электронный ресурс] / О. Кузнецова. – Режим доступа : <http://journ.lnu.edu.ua/vypusk7/n12/tv12-34.pdf>.
6. Лазарева Л. М. Блог як надсучасний засіб масової комунікації [Электронный ресурс] / Л. М. Лазарева. – Режим доступа : <http://www.stationline.org.ua/obraz/33/2256-blog-yak-nadsuchasnij-zasib-maso-vo%D1%97-komunikaci%D1%97.html>.
7. Мальцева Л. Українська блогосфера: функціонально-стильова характеристика [Электронный ресурс] / Л. Мальцева. – Режим доступа : <http://www.marketingnews.ru/article/16/>.
8. Мамутова Д. Блоги как форма общественной коммуникации: журналистика сквозь призму дня [Электронный ресурс] / Д. Мамутова. – Режим доступа : <http://articlekz.com/article/8797>.
9. Машкова С. Г. Интернет-журналистика : учебное пособие / С. Г. Машкова. – Тамбов : Изд-во тамб. гос. техн. ун-та, 2006. – 80 с.
10. Потятиник Б. В. Интернет-журналистика : навч. посіб. / Б. В. Потятиник. – Львів : ПАІС, 2010. – 244 с.
11. Типология блогов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://foma49.ru/tipologiya-blogov/>.
12. Чивилёв А. А. Блог как форма межличностной коммуникации / А. А. Чивилёв // Культурология и искусствоведение : материалы Междунар. науч. конф. (г. Пермь, апрель 2015 г.). – Пермь : Зебра, 2015. – С. 6–11.

Андрей Недо

Блогосфера как проявление гражданской журналистики

В этой статье определена сущность понятия «блог», выяснено значение категории «блогосфера». Рассмотренные точки зрения современных исследователей о соотношении блогосферы и гражданской журналистики позволили определить ее особенности и характеристики. Анализ блогосферы был проведен потому, что на сегодняшний день это явление находится на периферии изучения общественных наук, поскольку акцент делается в большей степени на лингвистических особенностях этого феномена.

В результате исследования получены выводы о том, что блог – это авторская страница, на которую ее владелец может в любое время и в любой точке мира загрузить какую угодно информацию и фотографии. А блогосфера – это информационная сфера, которая сформировалась в сети Интернет и состоит из всех блогов (различного тематического направления и количества читателей). Результаты важны и полезны, поскольку в дальнейшем будут способствовать более глубокому изучению блогов, их тематического направления и критериев их оценки именно как части гражданской журналистики.

Ключевые слова: блог, электронный дневник, блогосфера, блогер, журналистские стандарты.

Andriy Nedo

Blogsphere as a Manifestation of Citizen Journalism

The essence of the term ‘blog’ was determined in the article. The meaning of the category ‘blogsphere’ was identified. Considered perspectives of the modern researchers concerning the ratio of the blogsphere and citizen journalism helped to define its features and characteristics. The analysis of blogsphere was conducted because today this phenomenon is at the periphery of studying social sciences. Since it is emphasized more on the linguistic features of this phenomenon.

Based on the research findings the conclusions were obtained that a blog is the author's page on which the holder may, at any time and anywhere in the world, download any information and pictures. And a blogosphere is an information area that formed in the Internet and consists of all blogs (regardless of subject focus and readership). These data are important and useful because they will further promote deeper study of blogs, their subject focus and their evaluation criteria as part of citizen journalism.

Keywords: blog, electronic journal, blogosphere, blogger, journalist standards.